

Fen Bilimleri Ders Kitaplarının İçerdiği Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Examination of Science Textbooks in Terms of Root Values

Emre Özdemir¹

¹Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, emremozd@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-3491-4623>)

Geliş Tarihi: 28.11.2022

Kabul Tarihi: 19.03.2023

ÖZ

Bu araştırmanın amacı 2022-2023 eğitim öğretim yılında okutulmasına onay verilen ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde fen bilimleri ders kitaplarını öğretim programında belirtilen kök değerler çerçevesinde incelemektir. 2018 yılında güncellenen fen bilimleri öğretim programıyla 10 tane kök değere vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda fen bilimleri ders kitaplarında bulunan kök değerlerin yer aldığı üniteler ve konular belirlenmiş olup kök değerlerin ifade biçimleri, sayıları ve çeşitleri ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada, betimleyici yöntemlerden birisi olan doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ortaokul fen bilimleri ders kitaplarında sorumluluk, öz denetim, vatanseverlik, sevgi, dürüstlük, saygı, sabır, dostluk ve yardımseverlik değerlerine yer verilirken adalet değerine ise yer verilmemiştir. Kök değerlerden en fazla sırasıyla sorumluluk, öz denetim, vatanseverlik ve sevgi kök değerlerinin varlığı belirlenmiştir. Dürüstlük, saygı, sabır, dostluk ve yardımseverlik değerlerine ise sınırlı olarak fen bilimleri ders kitaplarında yer almıştır. Sınıf kademesi arttıkça ders kitabında yer verilen değerler azalmıştır. Farklı kademelerde okutulan ders kitaplarındaki kök değerlerin çeşit ve nicelik olarak ünitelerde ve konular arasındaki dağılımlarının düzenli ve tutarlı olmadığı belirlenmiştir. Kök değerler, ders kitaplarında en fazla konu anlatımı yapılan metin içerisinde yer verilirken etkinlik ve ölçme değerlendirme bölümlerinde çok az ifade edilmiştir. Bulgular sonucunda ders kitaplarında yer verilen kök değerlerin üniteler ve konular arasındaki dağılımı, ifade biçimi açısından dengeli ve planlı bir kök değer dağılımı önerilmektedir. Kök değerlerin ders kitabında ölçme-değerlendirme bölümlerinde ve etkinliklerde daha fazla yer alması sağlanabilir. Araştırmanın ders kitaplarında yer verilen kök değerlerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma sonucunda öğrencilerin kök değerleri kalıcı ve sağlıklı kazanabilmeleri için tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değerler, ortaokul, ders kitabı, fen bilimleri.

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the secondary school 5th, 6th, 7th and 8th grade science textbooks, which were approved to be taught in the 2022-2023 academic year, within the framework of the root values specified in the curriculum. In the science curriculum updated in 2018, 10 root values were emphasized. In this direction, the units and topics in which the root values are included in the science textbooks were determined and the expression forms, numbers and types of the root values were revealed. In the study, document analysis technique, which is one of the descriptive methods, was used. As a result of the study, while the values of responsibility, self-control, patriotism, love, honesty, respect, patience, friendship and benevolence were included in the secondary school science textbooks, the value of justice was not included. Among the root values, the existence of the root values of responsibility, self-control, patriotism and love were determined the most, respectively. The values of honesty, respect, patience, friendship and benevolence were included in science textbooks in a limited way. As the grade level

increased, the values included in the textbook decreased. It has been determined that the distribution of root values in the textbooks taught at different levels in terms of variety and quantity in units and between subjects is not regular and consistent. While the root values are included in the text in which the subject is explained the most in the textbooks, they are expressed very little in the activity and measurement and evaluation sections. As a result of the findings, a balanced and planned distribution of root values in terms of the distribution of the root values included in the textbooks between the units and the subjects is suggested. It can be ensured that the root values are included more in the measurement-evaluation sections and activities in the textbook. It is thought that the research will contribute to the development of the root values included in the textbooks. As a result of the study, recommendations were made for the students to gain permanent and healthy root values.

Keywords: Values, secondary school, textbook, science.

GİRİŞ

İnsanın sahip olduğu değerler ve bu değerlerle hayatı anlamlandırma çabası, insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerin başında gelmektedir (Küçükşen & Budak, 2017). İnsan, değerlerle yaşamın anlamını öğrenirken (Güven, 1999) diğer taraftan sağlıklı kararlar alması ve şahsını yaşadığı toplumun bir unsuru olarak fark etmesi sosyal değerler bakımından önemli bir durumdur. Bireyin sosyal değerlere sahip olması sevme, duyarlı ve fedakâr olma gibi duyuşsal özelliklere sahip olmasını sağlar (Şahin & Başgöl, 2018). Bireylerin mutlu olmasında değerlerin önemli rolü olup bireylerin mutlaka öğrenmesi gerekir (Tarhan, 2011). Değerler, herhangi bir topluluğun ya da toplumun varlığını, uyumunu, işleyişini ve devamı için gerekli olan ve üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilen paylaşılan fikirler, amaçlar, temel ahlaki ilkelerdir (Özgüven, 1999). İnsanların, hayatı anlamlandırabilmeleri içinde yaşadıkları toplumun değerlerinden faydalanmalarıyla gerçekleşir (Küçükşen & Budak, 2017). Diğer taraftan değerler, toplumlar arasında tarihsel dönemlere göre değişen göreceli bir kavram olup (Yinilmez Akagündüz, 2017) gerek aynı kültürde gerekse farklı kültürlerde zaman içerisinde değişiklik gösterir (Kağan, 2020).

Çocukların toplumla bir arada yaşayabilmeleri için onlara küçük yaşlardan itibaren değerleri aşlamak önemlidir (Atabey, 2014). Değerler eğitimi, bireyin evinde ailesiyle başlayan ve sosyal çevre ile etkileşim yoluyla değişen bir süreçtir. Değerlerin öğrenilmesinde bazı durumlarda aile bazı durumlarda ise okulların ve öğretmenlerin öncelikli rolü olduğu söylenebilir (Aslan & Aybek, 2019). Çocuklarda ve gençlerde değerlerin içselleştirilmesi süreci ailelerin, toplumların, kültürel yapıların ve toplumsal düzenin hayatta kalması için bir araçtır (Kochanska, 1994). Bireyler, sosyal kurum olan aile bünyesinde “erken gelişim döneminde” değerler kazanmaya başlarlar (Baloğlu & Balgamış, 2005). Ancak değerler eğitimi veren kurumlar sadece aileler değildir. Değerler eğitimi, insanların değer yargılarını okul, sosyal yaşam ve medya gibi faktörlerin etkileşimi yoluyla oluşturarak informal şekilde başlayarak (Erbaş, 2021) değerlerin bireylere aktarılması ve kazandırılması sürecidir (Göksu, 2018). Bu doğrultuda öğrencileri hayata hazırlayan kurumlar olarak okullara, toplumu ayakta tutan değerlerin öğrencilere aşılmasında önemli bir sorumluluk düşmektedir (Nazıroğlu & Göksu, 2018). Eğitim sistemi ve kurumları sayesinde toplumlar değerlerini, örf, adet, gelenek ve göreneklerini yaşatarak geleceğe aktarabilmektedir (Jones, 2009). Planlı bir eğitimle, değerlerin gelişmesi ve kalıcı olmasına olanak sağlanabilir. Bu açıdan okullarda değerler eğitimi sistemli olarak öğretilmelidir (Eker & Ünlü, 2020).

Sosyal düzeni korumak ve sosyal sistemleri çalıştırmak için vasıflı insanlar geliştirmek, eğitim sistemi için en temel esastır (Minaz, 2018). Bu durum, eğitim sisteminin temel birimi olarak okula; değerleri veren, eğitim gören, karakter ve ahlak sahibi bireyler yetiştirme görevi yüklemektedir (Ekşi, 2003). Bu noktada okullarda öğrencilere aktarılan değerler eğitiminin amacı sadece değerleri öğretmek olmayıp var olan değerleri korumaktır. Bu sorunları çözmek için her toplum ortak değerler inşa etmeye çalışmaktadır (Koh vd., 2017). Bu sebeple değerlere

öğretim programında yer verilmesi önemli görülmektedir (Alpar, 2013). Okullar, öğretim programları ekseninde öğrencilere sadece bilişsel bilgileri kazanmasını olanak sağlayan yerler olmayıp öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişim süreçlerini destekleyen ve gelişmesine olanak sağlayan yerlerdir (Alabaş, 2020). Ayrıca değerler sistemini oluşturarak topluma uyum sağlamlarını kolaylaştıran öğretim uygulamaları sunan yerlerdir.

Ülkemizde ilk kez 2005 yılında fen ve teknoloji öğretim programında öğrencilere kazandırılacak tutum ve değer kazanımlarına yer verilmiştir. Öğretim programındaki kazanımlar incelendiğinde fen bilimine yönelik olumlu tutumlar geliştirmek, bilimsel düşünme alışkanlığı kazandırmak ve bireylerin tutarlı bir değer sistemi oluşturulmasının hedeflendiği görülmektedir (MEB, 2005). 2013 yılında yenilenen fen bilimleri öğretim programında (FBÖP) duyuş öğrenme alanında tutum, motivasyon, değer ve sorumluluk alt başlıklarına yer verilmiştir. En son 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan güncellenmiş bir öğretim programıyla ahlaki ve entelektüel açıdan dengeli bireyler yetiştirmeyi hedefleyen Milli Eğitim Bakanlığı, değerler eğitimine yönelik programlar arası bir yaklaşım geliştirmiş ve "kök değer" kavramını oluşturarak uygulamıştır. "Adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yararlılık" olarak sıralanan 10 temel değer her dersin öğretim programında yer almaktadır. Yenilenen öğretim programında kök değerlerle birlikte evrensel ahlaki değerlerden bahsedilmekte ve bu değerlerin, öğrenme-öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve diğer kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacağı vurgulanmaktadır. Kök değerler belli bir ünite veya belli bir konu olarak görülmeyip öğretim programlarının içine bütünlük kapsayacak şekilde yerleştirilmiştir (MEB, 2018). Fen bilimleri dersinde değer geliştirmeye yapılan vurgu, bireyin bilimsel, politik veya sosyal düzeydeki kararlarını ahlaklı ve etik bir temelle bağdaşabilmesi önemlidir. Bu sebeple bireyde değerlerin gelişimini olumlu yönde etkileyen öğrenme deneyimlerine duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır (Herdem & Çinici, 2021).

Değerlerin bireysel ve toplumsal işlevlerini yerine getirebilmesi, örgün eğitim kurumlarıyla gerçekleşmektedir (Ceran, 2018). Eğitim kurumlarında öğretim programının hedefleri doğrultusunda, okullarda değer kazandırma amaçlarından biri ise ders kitaplarıdır (Gül, 2017; Sanchez, 1998). Eğitim teknolojisinin gelişmesine rağmen, ders kitapları hala okullarda en yaygın kullanılan temel öğretim materyallerinden biridir. Öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, tutum, davranış ve değerleri kazandıran önemli bir bilgi kaynağıdır. Öğrenciler için erişilebilir öğretim materyalleri ve öğretmenler için düzenlenmiş metinlerdir (Zengin & Gümüşay, 2020). Geleneksel öğrenme yaklaşımlarında genellikle tek öğretim kaynağı olan ders kitaplarının rolü yapılandırmacı yaklaşımlarla değişmiş, ancak önemi azalmamıştır (Çakan & Karateke, 2021). Diğer taraftan ders kitapları oluştururken her sınıfın gelişim özelliklerini dikkate almak gerekir (Erol, 2010). Bu doğrultuda, ders materyallerinin bilinçli bir çerçevede oluşturularak kullanılabilmesi, gelecek kuşakların pozitif değerlerle yetiştirilmesi için çok önemlidir (Karagöz, 2009). Çoğu öğretmenin öğretim programını okumaması veya aşına olmaması öğretim faaliyetlerini ders kitabına göre düzenlemesi ders kitabının önemini artırmaktadır (Kızılcıaoğlu, 2003).

Alan yazında ders kitaplarında yer alan değerlerin belirlenmesine yönelik ortaokul kademesinde çalışmalar yapılmıştır. Ortaokul kademesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabına yönelik (Ağca & Meydan, 2022; Eker & Ünlü, 2020), İngilizce ders kitaplarına yönelik (Akbulut vd., 2022; Aslan vd., 2019; Gül & Maviş Sevim, 2021), Matematik ders kitaplarına yönelik (Kılcan, 2020; Köksal, 2021; Özkaya & Duru, 2020; Sayın vd., 2019; Şahin ve Başgöl, 2019; Yıldız Mutlubaş, 2021), Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yönelik (Değirmenci Toraman & Memişoğlu, 2022; Ersoy & Şahin, 2012), Türkçe ders kitaplarına yönelik (Çoşkun & Derse, 2021; Deniz & Karagöl, 2018; Gül, 2017; Kaygana vd., 2013; Meydan, 2021; Yaman vd., 2019) çalışmaları mevcuttur. Fen Bilimleri ders kitaplarında bulunan değerlere yönelik ise sadece Laçın Şimşek (2004) yaptığı çalışmada fen bilgisi ders kitabının çevre eğitimi kapsamında etik ve estetik değerler çerçevesinde inceleyen çalışması mevcuttur. Ders kitaplarında yer alan

değerlere ilişkin farklı derslerde çalışmalar olmasına rağmen fen bilimleri ders kitaplarına yönelik alan yazında herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Toplumların güçlü olmasını sağlayan unsurların başında değerler gelmektedir (Gömleksiz, 2007). Bir toplumun, varlığını sağlıklı sürdürebilmesi için değerlerini gelecek nesillere aktarabilmesi gerekir (Dilmaç & Ekşi, 2007). Bireylerin değerleri kazanması değerler eğitimiyle olmaktadır. Değerlerin eğitimiyle bireylere sosyal, siyasal, kültürel ve estetik değerlerin kazanmasını amaçlamaktadır (Veugelers & Vedder, 2003). Toplumların geleceğini, donanımlı yetişen karakterli bireylerin elindedir (Ekşi, 2003). Bu sebeple geçmişten günümüze değerler eğitiminin önemi artarak devam etmektedir. Ahlak açısından sorunlar ve dünya genelinde artış gösteren suç oranları, değerlerin önemli olduğunu göstermektedir (Lickona, 2009). Ülkemizde toplumsal huzuru olumsuz yönde etkileyen birçok olay yaşanmaktadır. Olayların büyük bir kısmı ergenlik çağındaki öğrencilerin davranışlarından kaynaklanmaktadır (Yazıcı, 2012). Evrensel değerler öğrencilerin günlük yaşamlarında önemsizleşmiştir. Maddi çıkarını düşünen, kötü alışkanlıklar edinen bir gençlik oluşumunun engellenmesi ve değer yozlaşmasının azaltılması eğitim alanında aranmalıdır. Toplumun düzenini sağlayan değer kavramının önemi ortaokul düzeyinde yapılan çalışmalarla incelenmelidir (Özay Köse & Gül, 2020). Bu sebeple öğrencilerin duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olarak önemli bir gelişim evresi olan ortaokul çağlarında değerler eğitimi nasıl aldığını belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin benimsedikleri değerler doğrultusunda doğa, biyoloji, sağlık gibi bilimsel konularda ve yaşamın tüm yönleriyle ilgili kararlarında, tutumlarında ve eylemlerinde yol gösterici bir güç oluşturur (Braus & Wood, 1993). Fen bilimleri dersine entegre edilen değerler eğitimi, öğrencilere bir dizi evrensel değerlerin kazandırılmasında etkili olmaktadır (Kunduroğlu, 2010). Fen bilimleri dersinde, değerler eğitime yer verilmesi; öğrencilerin toplumun değerlerini benimsemiş olarak yetişmelerine katkı sağlayacaktır (Ayvacı, 2019). Fen bilimleri öğretim programıyla bilim ve teknoloji okuryazarlığı yanında evrensel değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmeyi hedefleyen bizim gibi toplumlar için, ders içeriklerinin değerlerle ilişkilendirilmesi son derece önemlidir (Herdem & Çinici, 2021). Öğrenciler değerlerin kazandırılması sürecinde aileler, sosyal çevre, okullar, öğretmenler ve öğretim programları belirleyici durumdadır. Öğretim programları içerisinde yer alan değerlerimizin ders kitaplarında yeteri kadar yer alıp almadığı düşüncesiyle birlikte öğretim sürecinde öğrencilerin her an ulaşabileceği en önemli materyallerden biri olan ders kitapları içerisinde değerlerin incelenmesi bu açıdan önem arz etmektedir (Hatay Uçar & Çetinkaya, 2021). Bu doğrultuda 2018 yılında güncellenen fen bilimleri öğretim programı ekseninde ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf fen bilimleri ders kitaplarında yer verilen değerleri belirlemektir. Sonuç olarak çalışmanın alan yazınına zenginlik ve çeşitlilik kazandıracağı, araştırmacılara önemli bir yol göstereceği, hazırlanacak fen bilimleri ders kitaplarının kök değerler açısından içeriklerinin oluşturulmasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının (TTKB) 2022-2023 eğitim-öğretim yılında ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf fen bilimleri dersinde okutulmasına onay verdiği 4 adet fen bilimleri ders kitabında (FBDK) yer verilen kök değerlerin aşağıda verilen sorular ekseninde araştırılması amaçlanmıştır.

1. FBÖP’da belirlenen kök değerlerden FBDK’da hangi değerlere yer verilmiştir?
2. FBÖP’da belirlenen kök değerlerin FBDK’da ne sıklıkla yer almaktadır?
3. FBÖP’da belirlenen kök değerlerin FBDK’da üniteler arasında dağılımı nasıldır?
4. FBÖP’da belirlenen kök değerlerin FBDK’da üniteler içerisinde konular arasında dağılımı nasıldır?

5. FBÖP’da belirlenen kök değerlerin FBDK’da ifade ediliş biçimi açısından dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi yöntemi uygulanmıştır. Araştırma yapılacak konu, durum ve kavramları kapsayan yazılı materyallerin incelenmesidir (Altheide, 1996; Yıldırım & Şimşek, 2008). İncelenecek yazılı materyaller basılı veya elektronik ortamda bulunmakla beraber detaylı analizlerinin yapıldığı planlı bir süreci kapsar (Corbin & Strauss, 2008). Önemli bilgi kaynakları olan dokümanlar nitel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Eğitim-öğretim sürecinde kullanılan her türlü yazılı belge doküman analizinde veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bogdan & Biklen, 1992).

2.2. Veri Kaynakları

Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında okutulan ve ilgili kurumlar tarafından onaylanmasına karar verildiği tarihten itibaren 5 yıl süreyle okutulmasına karar verilen 1 adet 5. sınıf fen bilimleri ders kitabı, 1 adet 6. sınıf fen bilimleri ders kitabı, 1 adet 7. sınıf fen bilimleri ders kitabı, 1 adet 8. sınıf fen bilimleri ders kitabından oluşmaktadır. Bunlar, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 25.07.2018 gün ve 99 sayılı kararıyla MEB yayınlarına ait 5. sınıf fen bilimleri ders kitabı, 18.04.2019 gün ve 8 sayılı kararı ile MEB yayınlarına ait 6. sınıf fen bilimleri ders kitabı ve MEB yayınlarına ait 7. sınıf fen bilimleri ders kitabı, 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla Adım Adım Matbaa yayıncılığa ait 8. sınıf fen bilimleri ders kitaplarından oluşmaktadır. Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarına dair detaylı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitapları İle İlgili Bilgiler

Kitaplar	Yayınevi	Yazarlar	Sayfa Sayısı	Basım Yeri -Yılı
5. sınıf fen bilimleri ders kitabı	MEB	MEB Komisyon	288	İzmir-2022
6. sınıf fen bilimleri ders kitabı	MEB	MEB Komisyon	245	Ankara-2022
7. sınıf fen bilimleri ders kitabı	MEB	MEB Komisyon	246	İzmir-2022
8. sınıf fen bilimleri ders kitabı	Adım Adım Matbaa	Erhan YİĞİT	240	Ankara-2022

2.3. Verilerin Toplanması

MEB, TTKB tarafından ortaokullarda okutulmasına onay verilen her sınıf kademesinden bir adet olmak üzere dört fen bilimleri ders kitabı araştırmanın veri kaynağıdır. İlgili ders kitapları MEB tarafından ortaokullara ücretsiz gönderilmiş olup araştırmacı tarafından eğitim kurumu aracılığıyla bizzat elden ulaşılmıştır. Ayrıca bu kitaplar araştırma esnasında Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Bilişim Ağı’nda (EBA) platformundan elektronik olarak da temin edilmiştir. Elde edilen ders kitaplarının özgünlükleri, yayınevleri, sayfa sayıları ve herhangi bir dezenformasyona uğrayıp uğramadığı incelenmiştir. Elden kontrolleri yapılan ders kitapları EBA platformunda da ulaşılan kaynaklarla birebir kıyaslanarak özgünlükleri incelenmiştir. Elden temin edilen ve EBA’dan ulaşılan ders kitapları arasında farklılık olmadığı ve özgün oldukları belirlenmiştir. Dokümanların belirli bir plan ve amaç kapsamında anlaşılması, birbirleriyle kıyaslanarak çözümlenmesi önemlidir. Buradan hareketle araştırmanın evreni, 2018 yılında güncellenen fen bilimleri öğretim programı ekseninde yenilenen ve 2022-2023 eğitim-

öğretim yılında ortaokullarda okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf sekiz adet fen bilimleri ders kitabı olup örnekleme ise tablo 1’de belirten dört adet ders kitabından oluşmaktadır. İlgili kitaplar seçilmiş ve incelenmiştir. Araştırmanın örnekleme seçiminde olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Bu örnekleme yönteminin en önemli faydası katılımcıların araştırmacı tarafından erişilebilirliğinin kolay olmasıdır (Fraenkel & Wallen, 2003). Para ve işgücü kaybını önlemeyi temel amaç edinen bir yöntem olarak tanımlamıştır (Büyüköztürk vd., 2008). Fen bilimleri ders kitaplarında yer verilen üniteler, konular, etkinlikler ve ölçme-değerlendirme bölümleri araştırma kapsamının içerisinde olup ders kitaplarında incelenmeyen herhangi bir bölüm olmamıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın amaçları ekseninde ortaokul fen bilimleri ders kitaplarına nitel veri analiz yöntemlerinden birisi olan betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Bu analizde veriler daha önceden tanımlanmış temalar ekseninde özetlenerek yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Belirli bir konudaki araştırma bulgularını okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaya yönelik sistematik bir yaklaşımdır (Selçuk vd., 2014). Bu analiz yönteminde amaç, elde edilen bulguları düzenleyip yorumlayarak ortaya koymaktır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Ders kitaplarında yer verilen değerler, değerlerin bulunduğu üniteler, yer verildiği konular, ders kitabında bulunduğu sayfalar, değerlerin ifade edildiği bölüm oluşan dört bölüm belirlenmiştir. Ders kitaplarında yer verilen değerler analiz edilirken esas ölçüt ise 2018 yılında güncellenen fen bilimleri öğretim programında yer verilen 10 adet kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sabır, sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik, öz denetim, sorumluluk) çerçevesinde ortaokul kademesinde okutulan fen bilimleri dersi kitaplarından oluşmaktadır. Yer verilen kök değerler sadece belli bir konu veya ünite içerisinde değil öğretim programının tamamına yansıtılmıştır (MEB, 2018). Öğretim programının esaslarına bağlı olarak fen bilimleri ders kitaplarının sadece bir bölümü değil her biri bütün olarak analiz edilmiştir. Kök değerlerin analiz işlemi MEB, TTKB’nın 18.07.2017 tarihli “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine...” başlıklı basın toplantısı dokümanında “Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar” başlığı doğrultusunda yapılmıştır. Bu doğrultuda kök değerlere ilişkin tutum ve davranışlar Tablo 2’de verilmiştir (MEB-TTKB, 2017).

Tablo 2

Kök Değerler ve Kök Değerlere İlişkin Tutum ve Davranışlar Dair Bilgiler

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma...
dostluk	diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
öz denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
yardımseverlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

Bu doğrultuda öğretim programında belirlenen kök değerler kapsamında verilerin sağlıklı analizi için tematik çerçeve oluşturulmuştur. Bu çalışmada tematik çerçeve fen bilimleri öğretim programında yer alan kök değerler tablo 2'deki açıklamalar ekseninde belirlenip incelenmiştir. Tabloda bazı değerlere ait tutum ve davranış açıklamaları aynı olduğu durumda ise açıklama kısmındaki yazım önceliği dikkate alınarak değerle ilişkilendirilmesi yapılmıştır. Tabloda belirtilen her bir değere farklı bir kod verilmiş olup ders kitabının tamamında yer alan üniteler, konular, etkinlikler ve ölçme değerlendirme kapsamında ilgili değerlerle kodlar eşleştirilmiştir. Ders kitabına verilen her bir kod numarası öğretim programında verilmesi uygun görülen kök değere karşılık gelip, değerler ders kitabında varlığına işaret etmektedir. Ders kitaplarında tekrar eden aynı kod numaralar ise mevcut değerlerin yoğunluğuna işaret etmektedir. Fen bilimleri ders kitaplarında değerlerin yer aldığı bölümler işaretlenip ilgili kod numaraları verildikten sonra kodlarla ilişkilendirilmesi yapılan değerlerin frekansı hesaplanarak saptanmıştır. Bir görsel birden fazla kök değeri içerebilmektedir. Bu durumda görselin ilgili olduğu kök değerlere ait kodlar verilerek her bir kod altında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Görseller birbirinde bağımsız bir bütün olarak incelenmiştir. Diğer bir önemli husus ise ders kitaplarında yer alan kök değerler tablo 2'deki açıklamalar doğrultusunda yazılı olarak ifade edilmiş ise "metin", görsel olarak belirtilmişse "görsel", yazılı ve görsel olarak vurgulanmışsa "metin ve görsel" şeklinde yer verildiği belirlenerek kodlanmıştır.

2.5. Geçerlilik ve Güvenirlilik

Araştırmanın tarafsızlığını ve iç kontrolünün gerçekleştirilmesi amacıyla birbirinde bağımsız iki farklı araştırmacı tarafından veri analizi tekrar edilmiş ve çalışmanın kontrolü sağlanmıştır. Bu sayede ders kitaplarında yer alan metinsel bilgilerin, görsellerin, etkinliklerin hangi kodla ilişkilendirilmesi gerektiği noktasında görüş birliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Çalışmada araştırmacılar arasındaki uyum oranını %86 olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar arasındaki %70 ve üzeri uyum oranının olması araştırmanın güvenilirliği sağlanabilmesi bakımından önemlidir (Krippendorff, 2004; Miles & Huberman, 1994). Frekansları belirlenmiş olan 10 kök değeri Microsoft excel ve word programları kullanılarak oluşturulan tablolar aracılığıyla sayısal olarak sunulmuştur. Tablolar, bulgular bölümünde her ders kitabını ayrı ayrı bir bütün olarak içerdiği değerler kapsamında açıklanarak yorumlanmıştır.

2.6. Etik Bildirim

Bu çalışmanın veri kaynağını sadece dokümanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir. Bununla birlikte Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde yer alan kurallara eksiksiz olarak uyulmuştur.

BULGULAR

2018 yılında güncellenen fen bilimleri öğretim programında yer alan kök değerler doğrultusunda hazırlanan ortaokul fen bilimleri ders kitaplarındaki bulgular aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

3.1. 5. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Tablo 3

5. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı (MEB Komisyon, 2022)

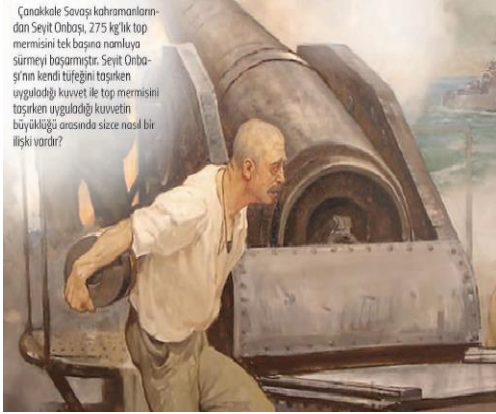
Ünite Sırası ve Adı	Ünite-Konu Sırası ve Adı	Sayfa No	İfade Ediliş Şekli	Kök Değerler										
				Adalet (f)	Dostluk (f)	Dürüstlük (f)	Öz denetim (f)	Sabır (f)	Saygı (f)	Sevgi (f)	Sorumluluk (f)	Vatanseverlik (f)	Yardımseverlik (f)	Toplam (f)
1. Güneş Sistemi ve Tutulumlar	1.1. Güneşin Yapısı ve Özellikleri	18-25	Metin								2		2	
	1.2. Ayın Yapısı ve Özellikleri	29-33	Metin						1		1		2	
	1.3. Ayın Hareketleri ve Evreleri	40	Metin ve görsel								1		1	
	1.4. Güneş, Dünya ve Ay	45	Metin ve görsel		1								1	
2. Canlılar Dünyası	2.1. Canlıları Tanıyalım -Ünite Sonu Değerlendirme	72	Ölçme Değerlendirme-Metin				1						1	
3. Kuvvetin Ölçülmesi	3.1. Kuvvetin Ölçülmesi	80	Metin ve görsel								1		1	
	3.2. Sürtünme Kuvveti	90-102-107-108	Metin ve görsel					1			4		5	
4. Madde ve Değişim		95	Görsel									1	1	
		106	Etkinlik-Metin				1		1				2	
	4.1. Maddenin Hal Değişimi	130	Metin				1			1			2	
	4.2. Maddenin Ayırt Edici Özellikleri	132	Metin ve görsel				1						1	
5. Işığın Yayılması	4.3. Isı ve Sıcaklık	142	Metin ve görsel					1	1	1			3	
	5.2. Işığın Yansıması	173	Görsel				1						1	
	5.3. Işığın Madde ile Karşılılaşması	190	Metin ve görsel					1					1	
	5.4. Tam Gölge	194-195	Metin ve görsel						1		1		2	
6. İnsan ve Çevre		198	Görsel						1	1			2	
	6.1. Biyoçeşitlilik	208	Metin						1				1	
	6.1. Biyoçeşitlilik	209-217	Etkinlik-Metin							2			2	
	6.2. İnsan ve Çevre İlişkisi	228	Metin ve görsel							1			1	
	6.2. İnsan ve Çevre İlişkisi	230-231-232-233	Etkinlik-Metin				4				4		8	
	6.3. Yıkıcı Doğa Olayları	235-236-237	Metin				3				3		6	
7. Elektrik ve Devre Elemanları	7.1. Devre Elemanlarının Sembolle Gösterimi ve Devre Şemaları	248	Metin						1	1			2	
	7.2. Basit Bir Elektrik Devresinde Ampul Parlaklığını Etkileyen Değişkenler	260	Metin ve görsel							1	1		2	
Toplam (f)				0	1	0	12	3	0	8	14	11	1	50

Tablo 3 incelendiğinde ders kitabında yer alan 7 ünite ve 20 konu içerisinde toplam 50 yerde ve 18 konuda kök değerlere vurgu yapılmıştır. Ders kitabında 7 farklı kök değere (dostluk, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitabında 3 kök değere (adalet, dürüstlük, saygı) ise herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Yer alan kök değerlerden en fazla sorumluluk (f:14), öz denetim (f:12) ve vatanseverlik (f:11) olmuştur. Kitapta yer verilen kök değerler içerisinde en az ise

yardımsızlık (f:1) ve dürüstlük (f:1) olmuştur. Kök değerler ders kitabında en fazla metin (f:38) içerisinde yer almıştır. Bu metinler konu anlatımı (f:25), etkinlik (f:12) ve ölçme değerlendirme (f:1) şeklinde dağılım göstermektedir. Kök değerler ders kitaplarında görsel (f:18) olarak yer verilmiştir. Görsellerin tamamı konu anlatımı bölümlerinde geçmektedir. Ünite ve öğrenme alanları açısından baktığımızda ise en fazla kök değere ders kitabının 6. ünitesi “İnsan ve Çevre” kapsamında “Canlılar ve Doğa” öğrenme alanında (f:12) daha sonra 3. Ünitesi “Kuvvetin Ölçülmesi” kapsamında “Fiziksel Olaylar” öğrenme alanında (f:7) yer verilmiştir. En az yer verilen ders kitabının 2. ünitesi “Canlılar Dünyası” kapsamında “Canlılar ve Yaşam” isimli öğrenme alanında (f:1) yer verilmiştir. Kök değer verilmeyen ünite bulunamamıştır. Ünitelerin içeriğinde bulunan tüm konularda belirli kök değerlere yer verilmiştir. Ayrıca ders kitabında yer verilen değerlere dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 1

Vatanseverlik Değerine Dair Alıntı

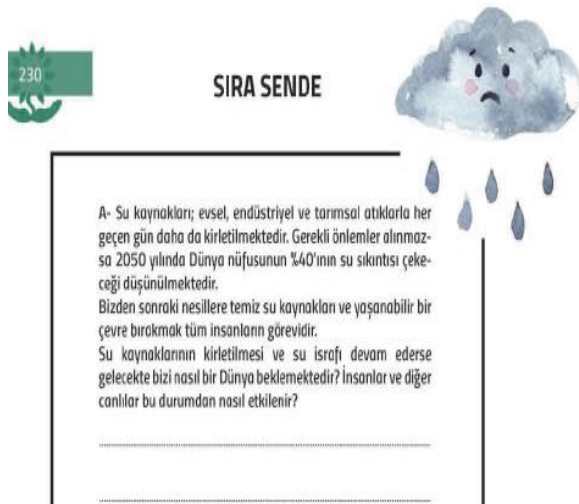
Şekil 2

Sevgi Ve Sorumluluk Değerine Dair Alıntı

Şekil 3

Sorumluluk, Öz Denetim Değerine Dair Alıntı

Şekil 4

Öz Denetim Değerine Dair Alıntı

B) Ahmet banyoda duran paspasın çok şikayetçiydi. Ne zaman banyoya girse paspas kayıyor, Ahmet ya düşüyor ya da düşme tehlikesi geçiriyordu. Ahmet paspasın kaymaması için evdeki malzemelerden kaydırmayan bir yüzey yapmak istedi. Ahmet'e bu konuda ne önerirsiniz?

3.2. 6. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Tablo 4

6. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı (MEB Komisyon, 2022)

Ünite Sırası ve Adı	Ünite-Konu Sırası ve Adı	Sayfa No	İfade Ediliş Şekli	Kök Değerler										
				Adalet (f)	Dostluk (f)	Dürüstlük (f)	Öz denetim (f)	Sabır (f)	Saygı (f)	Sevgi (f)	Sorumluluk (f)	Vatanseverlik (f)	Yardımseverlik (f)	Toplam (f)
1. Güneş Sistemi ve Tutulmalar	1.2. Güneş ve Ay Tutulmaları	40-45	Metin ve görsel									2		2
2. Vücüdümüzdeki Sistemler	2.1. Destek ve Hareket Sistemi	49	Metin	1										1
	2.2. Sindirim Sistemi	60	Metin ve görsel			1								1
	2.3. Dolaşım Sistemi	69	Metin ve görsel								1			1
3. Kuvvet ve Hareket	3.1. Bileşke Kuvvet	88	Görsel	1										1
	3.2. Sabit Süratli Hareket	100-111	Metin ve görsel							1	2			3
4. Madde ve Isı	4.2. Yoğunluk	122	Metin		1									1
	4.3. Madde ve Isı	135-136	Metin				2				2			4
	4.4. Yakıtlar	138-139	Metin ve görsel				1				2			3
		142-143-149	Metin				3				3			6
5. Ses ve Özellikleri	5.4. Sesin Maddeyle Etkileşimi	170	Metin								1			1
	5.4. Ünite Sonu Değerlendirme	172	Ölçme Değerlendirme-Metin								2			2
	5.4. Okuma metni	173	Metin						1					1
6. Vücüdümüzdeki Sistemler	6.1. Denetleyici ve Düzenleyici Sistemler	175-181	Görsel				1				1			2
	6.2. Duyu Organları	184	Görsel							1				1
	6.2. Duyu Organları-Okuma metni	193	Metin ve görsel					1				1		2
	6.3. Sistemlerin Sağlığı	194-198-199	Görsel				1				1		1	3
		195-197-200-202	Metin				2			1	1		1	5
7. Elektriğin İletimi	7.2. Elektriksel Direnç ve Bağlı Olduğu Faktörler	196-201	Metin ve görsel				1				1		1	3
		218-224	Metin				1	2				1		4
Toplam (f)				0	2	1	13	3	1	2	18	6	3	49

Tablo 4 incelendiğinde ders kitabında yer verilen 7 ünite ve 22 konu içerisinde toplam 49 yerde ve 14 konuda kök değerlere vurgu yapılmıştır. Ders kitabında 9 farklı kök değere (dostluk, dürüstlük, saygı, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitabında 1 kök değere (adalet) ise herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Yer alan kök değerlerden en fazla sorumluluk (f:18), öz denetim (f:13) ve vatanseverlik (f:6) olmuştur. Kitapta yer verilen kök değerler içerisinde en az ise sabır (f:1) ve dürüstlük (f:1) olmuştur. Kök değerler, ders kitabında en fazla metin (f:28) içerisinde yer almıştır. Bu metinler konu anlatımı (26), etkinlik (f:0), ölçme değerlendirme (f:2) olacak şekilde dağılım göstermektedir. Kök değerler görsellerde (f:18) ve tamamı konu anlatımı bölümlerinde yer almıştır. Ünite ve öğrenme alanları açısından baktığımızda ise en fazla kök değere ders kitabının 6. ünitesi “Vücüdümüzdeki Sistemler” kapsamında “Canlılar ve Yaşam” öğrenme

alanında (f:16), daha sonra ise 4. ünitesi “Madde ve Isı” kapsamında “Madde ve Doğası” öğrenme alanında (f:14) yer verilmiştir. Kök değerler en az ders kitabının 1. ünitesi “Güneş Sistemi ve Tutulumlar” kapsamında “Dünya ve Evren” isimli öğrenme alanında (f:2) yer verilmiştir. Kök değer verilmeyen ünite bulunamamıştır. Ders kitabında yer alan ünitelerin içeriğinde bulunan konuların tamamında kök değerlerin yer almadığı belirlenmiştir. Ayrıca ders kitabında yer verilen değerlere dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 5

Yardımseverlik Değerine Dair Alıntı

DESTEK VE HAREKET SİSTEMİ

“Birlikten kuvvet doğar.” atasözü vücudumuzdaki kasların çalışma sistemini çok güzel özetlemektedir. Basit bir hareketi gerçekleştirmek için bile kaslar ve kemikler birlikte çalışır. Madeni bir parayı elimizde tutmamızı veya 5 kg ağırlığındaki bir çantayı kaldırmamızı sağlayan güç, kaslarımız ve kemiklerimizin etkileşimiyle ortaya çıkar. Kaslarımızın nasıl çalıştığını görmek ve hissetmek için aşağıdaki “Sıra Sizde” etkinliğini yapınız.

Şekil 6

Sorumluluk ve Öz Denetim Değerine Dair Alıntı

6) 6. Sınıfta okuyan Ali akşamları gitar çalar fakat komşuları çıkan sestən rahatsız olmaktadır. Ali bunun üzerine evdeki yumurta kolilerini kullanarak duvarları kaplamıştır. Ali'nin bunu yapma amacı nedir?

- A) Odasını yeniden dekore etmek
- B) Isı yalıtımını sağlamak
- C) Duvarı kalınlaştırmak
- D) Ses yalıtımını sağlamak

Şekil 7

Yardımseverlik Değerine Dair Alıntı

Kalp krizi, kalp kasının bir bölümünün yetersiz kan akışından dolayı kalıcı hasarlara uğraması sonucu meydana gelir. Kalp krizi anında göğüste ağrı başlar ve bu ağrı sol kol ve çeneye doğru yayılır. Ağrı yarım saatten uzun sürer. Bu esnada soğuk terleme, mide bulantısı ve nefes darlığı görülür.

199 Ünite 6

Şekil 8

Öz Denetim Değerine Dair Alıntı

Şekil 9

Sevgi Değerine Dair Alıntı

3.3. 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Tablo 5

7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı (MEB Komisyon, 2022)

Ünite Sırası ve Adı	Ünite- Konu Sırası ve Adı	Sayfa No	İfade Ediliş Şekli	Kök Değerler											
				Adalet (f)	Dostluk (f)	Dürüstlük (f)	Öz denetim (f)	Sabır (f)	Saygı (f)	Sevgi (f)	Sorumluluk (f)	Vatanseverlik (f)	Yardımseverlik (f)	Toplam (f)	
1. Güneş Sistemi ve Ötesi	1.1. Uzay Araştırmaları	27	Metin ve görsel						1						1
2. Hücre ve Bölünmeler	2.1. Hücre	51	Metin											1	1
	2.3. Mayoz	66-69	Metin ve görsel									1			1
3. Kuvvet ve Enerji	3.2. Kuvvet, iş ve enerji	87	Görsel				1			2					2
	4.5. Eysel atıklar ve geri dönüşüm	135-136	Metin ve görsel				2				2				4
4. Saf Madde ve Karışımlar	137-138-140	137-138-140	Metin				3				3	1			7
	4.5. Neler öğrendik?	141	Etkinlik-Metin ve görsel				1				1				2
5. Işığın Madde ile Etkileşimi	5.1. Işığın kırılması	157	Metin ve görsel				1				1				2
	5.2. Aynalar	160	Görsel				1								1
	5.3. Işığın kırılması ve mercekler	175	Metin ve görsel				1				1				2
6. Canlılarda Üreme Büyüme Gelişme	6.1. İnsanda Üreme Büyüme ve Gelişme	186-190	Görsel							2					2
	6.2. Bitkilerde ve Hayvanlarda Üreme Büyüme ve Gelişme	192-194	Metin ve görsel							2					2
7.Elektrik Devreleri	-	-	-								1	1			2
Toplam (f)				0	0	0	10	0	1	7	9	2	1		30

Tablo 5 incelendiğinde ders kitabında yer verilen 7 ünite ve 19 konu içerisinde toplam 30 yerde ve 10 konuda kök değerlere vurgu yapılmıştır. Ders kitabında 6 farklı kök değere (saygı, öz denetim, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitabında 4 kök değere (adalet, dostluk, dürüstlük, sabır) ise herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Yer alan kök değerlerden en fazla öz denetim (f:10), sorumluluk (f:9) ve sevgi (f:7) olmuştur. Kitapta yer verilen kök değerler içerisinde en az yardımseverlik (f:1) ve saygı (f:1) olmuştur. Kök değerler ders kitabında konu anlatımı bölümlerinde olmak üzere en fazla görsellerde (f:14) daha sonra metin (f:13) içerisinde yer verilmiştir. Etkinlik bölümlerinde metin ve görsel olarak (f:1) ve ölçme değerlendirme (f:0) yer verilmiştir. Ünite ve öğrenme alanları açısından baktığımızda ise en fazla kök değere ders kitabının 4. ünitesi “Saf Madde ve Karışımlar” içerisinde “Madde ve Doğası” öğrenme alanında (f:13) daha sonra ise 6. ünitesi “Canlılarda Üreme Büyüme Gelişme” içerisinde “Canlılar ve Yaşam” öğrenme alanında (f:6) yer verilmiştir. Ders kitabının 7. ünitesi “Elektrik Devreleri” kapsamında “Fiziksel Olaylar” isimli öğrenme alanında herhangi bir kök değere yer verilmemiştir. Ders kitabında yer alan ünitelerin tamamında kök değerlerin yer almadığı belirlenmiştir. Ünitelerin içeriğinde bulunan konuların tamamında ise kök değerlerin yer almadığı belirlenmiştir. Ayrıca ders kitabında yer verilen değerlere dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 10

Vatanseverlik Değerine Dair Alıntı

Araştırılabilir ve Tartışılabilir

"Ne yapıyorsunuz iyi yapın, çok çalışın!"
Prof. Dr. Aziz Sancar

Aziz Sancar, ABD Ulusal Bilimler Akademisine seçilen ilk Amerikalı Türk olarak tanınır. Hücrelerin hasar gören DNA'ları nasıl onardığını ve genetik bilgisini koruduğunu haritalandıran araştırmaları sayesinde 2015 Nobel Kimya Ödülünü kazanmıştır.

Prof. Dr. Aziz Sancar

* Aziz Sancar'ın hayatı ve bilimsel çalışmalarını araştırınız. Sancar'ın çalışmalarında hücre ile ilgili bilimsel gelişmelerin ve teknolojinin katkısını tartışınız.

Şekil 11

Öz Denetim Değerine Dair Alıntı

Şekil 12

Sevgi Değerine Dair Alıntı

Şekil 13

Sorumluluk-Yardımsızlık Değerine Dair Alıntı

Proje Tasarımı

Canlı Bakımı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, "Bahçemde Sevgi" projesiyle sokak hayvanlarının bakımı ve beslenmeleri ile ilgili çocuklar için eğitimler düzenliyor. İstanbul Büyükşehir Belediyesindeki uzman veterinerler, bu eğitim ile hayvan sağlığının ve bakımının önemini, sokak hayvanları ile ilgili acil durumlarda neler yapılması gerektiğini, hayvan bakımının nasıl olması gerektiğini çocuklara öğretmeyi amaçlıyor. Teorik eğitimlerin yanı sıra çocuklar, hayvan bakım evlerindeki tedavi ünitelerini ve hayvan yaşam alanlarını gezerek uzmanların yaptığı uygulamaları öğrenme fırsatı buluyorlar.

Siz de evinizde bakabileceğiniz bir hayvan sahiplenerek bakımını üstleniniz. Hayvan sahiplenme imkânınız yoksa bir bitkinin bakımını da üstlenebilirsiniz. Bakımını üstlendiğiniz canlının boy ve kütle artışını hafta hafta ölçünüz. Ölçüm sonuçlarınızı tablo hazırlayarak not alınız. Hazırladığınız tabloyu sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

3.4. 8. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Tablo 6

8. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı (Yiğit, E. 2022)

Ünite Sırası ve Adı	Ünite-Konu Sırası ve Adı	Sayfa No	İfade Ediliş Şekli	Kök Değerler													
				Adalet (f)	Dostluk (f)	Dürüstlük (f)	Öz denetim (f)	Sabır (f)	Saygı (f)	Sevgi (f)	Sorumluluk (f)	Vatanseverlik (f)	Yardımseverlik (f)	Toplam (f)			
1. Güneş Sistemi ve Ötesi	-	-	-														0
2. DNA ve Genetik Kod	2.1. DNA ve Genetik Kod	26	Görsel								1						1
	2.2. Kalıtım-Bilimin Öncüleri	34	Metin				1				1	1					3
	2.2. Kalıtım-Okuma parçası	44	Metin ve görsel									1					1
		45	Görsel								1						1
3. Basınç	-	-	-														0
4. Madde ve Endüstri	4.1. Periyodik Sistem	86	Metin									1					1
	4.4. Asitler ve Bazlar	111	Metin ve görsel									1					1
	4.6. Türkiye'de Kimya Endüstrisi-Okuma parçası	129	Metin ve görsel										1				1
5-Basit Makineler	5-1-Basit Makinalar	139-149-150	Görsel										2	1			3
6-Enerji Dönüşümleri ve Çevre Bilimi	6-Ünite Kapağı	154	Görsel									1					1
	6-1-Besin Zinciri ve Enerji Akışı	156	Metin				1					1					2
	6-4-Sürdürülebilir Kalkınma	180-182	Metin				2					2					4
		184-185	Metin ve görsel				2					2					4
7-Elektrik Yükleri ve Elektrik Enerjisi	7-3-Elektrik Enerjisinin Dönüşümü	217-221-222	Görsel				1				2	1					4
		223	Metin				1					1					2
Toplam (f)				0	0	0	8	0	0	5	12	3	1				29

Tablo 6 incelendiğinde ders kitabında yer verilen 7 ünite ve 22 konu içerisinde toplam 29 yerde 9 konu içerisinde kök değerlere vurgu yapılmıştır. Ders kitabında 5 farklı kök değere (öz denetim, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitabında 5 kök değere (adalet, saygı, dostluk, dürüstlük, sabır) ise herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Yer alan kök değerlerden en fazla sorumluluk (f:12), öz denetim (f:8) ve sevgi (f:5) olmuştur. Kitapta yer verilen kök değerler içerisinde en az yardımseverlik (f:1) olmuştur. Kök değerler ders kitabında konu anlatımı bölümlerinde olmak üzere en fazla görseller aracılığıyla (f:14) daha sonra ise metin içerisinde (f:11), etkinliklerde (f:0) ve ölçme değerlendirme (f:0) yer verilmiştir. Ünite ve öğrenme alanları açısından baktığımızda ise en fazla kök değere ders kitabının 6. ünitesi “Enerji Dönüşümleri ve Çevre Bilimi” içerisinde “Canlılar ve Yaşam” öğrenme alanında (f:11) daha sonra ise 7. ünitesi “Elektrik Yükleri ve Elektrik Enerjisi” içerisinde “Fiziksel Olaylar” öğrenme alanında (f:6) yer verilmiştir. Ders kitabının 1. ünitesi “Güneş Sistemi ve Ötesi” kapsamında “Dünya ve Evren” isimli öğrenme

alanı ile 3. ünitesi “Basınç” kapsamında “Fiziksel Olaylar” öğrenme alanında herhangi bir kök değere yer verilmemiştir. Ders kitabında yer alan ünitelerin tamamında kök değerlerin yer almadığı belirlenmiştir. Ünitelerin içeriğinde bulunan konuların tamamında kök değerlerin yer almadığı belirlenmiştir. Ayrıca ders kitabında yer verilen değerlere dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 14

Sorumluluk Değerine Dair Alıntı

PERİYODİK SİSTEM

PERİYODİK SİSTEMDE GRUP VE PERİYOTLAR

Yasemin, annesinin verdiği alışveriş listesi ile süpermarkete gitmişti. Bu listede nohut, peynir, mandalina ve bulaşık deterjanı vardı. Yasemin alışveriş listesindeki ürünleri kısa zamanda almak için ne yapmalıdır? Yasemin süpermarkete gittiğinde bu ürünlerin hepsini aynı reyonda yan yana bulabilir mi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 15

Saygı Değerine Dair Alıntı

Şekil 16

Sevgi Değerine Dair Alıntı

Şekil 17

Sorumluluk Ve Öz Denetim Değerine Dair Alıntı

TARTIŞMA VE SONUÇ

Fen bilimleri ders kitaplarının içerdiği toplam 28 ünite ve 83 konu 2018 yılında güncellenen fen bilimleri öğretim programında belirtilen ve ders kitaplarında yer verilmesine karar verilen 10 kök değer ekseninde taranmıştır. Ortaokul ders kitaplarında toplam 158 yerde değerlere vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Ders kitaplarında sorumluluk, özdenetim, vatanseverlik, sevgi, dürüstlük, saygı, dostluk, sabır, yardımseverlik kök değerlerine yer verilirken, adalet kök değerine ise yer verilmemiştir. Kök değerlerin ders kitaplarında dağılımlarının nicel olarak homojen olmadığı görülmüştür. Kök değerler 5 ve 6. sınıf ders kitaplarının tüm ünitelerinde yer verilirken 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının tamamında yer almamıştır. Ünitelerde yer alan konular açısından incelendiğinde ise ders kitaplarının tamamında üniteleri oluşturan farklı sayıdaki konular içerisinde kök değerlerin dengeli verilmediği, konuların tamamında olmadığı belirlenmiştir. Ders kitaplarında kök değerlerin ifade ediliş şekli açısından ise ders kitapların tamamında en fazla konu anlatımı yapılan bölümlerde metin içerisinde vurgu yapıldığı belirlenmiştir. 5 ve 6. sınıf ders kitaplarında kök değerler en fazla metin içerisinde yer alırken 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında ise görsel gösterimlerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarında yer verilen kök değerler içerisinde toplamda sırasıyla en fazla sorumluluk, öz denetim, vatanseverlik ve sevgi değerleri gelirken adalet değerine ilişkin hiçbir vurgu yapılmamıştır. Dürüstlük, saygı, dostluk, sabır, yardımseverlik değerlerine ise çok az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında fen bilimleri ders kitaplarının değerler eğitimi kapsamında inceleyen herhangi bir çalışma olmaması sebebiyle araştırma sonuçları farklı branşlara ait ders kitaplarında yapılan araştırmalarla tartışılmıştır. Bu doğrultuda farklı derslere ait ders kitaplarında da en fazla yer verilen sorumluluk değerinin olduğu belirlenmiştir (Aktan & Padem, 2013; Aslan, 2019; Aydemir & Özel, 2017; Aydın & Aran, 2020; Candan & Ergen, 2014; Çelikkaya & Kürümlüoğlu, 2018; Demir & Demirhan İşcan, 2007; Doğan & Gülüşen, 2011; Ecerkale & Bayrak, 2018; Genç, 2018; Güzel, 2013; Hatay Uçar, 2019; Kuş vd., 2013; Kuzucu, 2018; Külünkoğlu, 2010; Susar Kırmızı, 2014; Şahin & Başgöl, 2018; Yaşaroğlu, 2013). Ders kitaplarında toplamda sorumluluk değerinin çok fazla verilmesinin nedeni bireyin kendine, ailesine ve çevresine olan farkındalık düzeyinin artırılmak istenmesi ve davranışlarının önemli sonuçları doğurabileceği düşüncesini öğrencilere aşılacak gayesi olabilir. Kök değerlerin tamamının tüm ders kitaplarında nicelik olarak eşit ya da birbirlerine yakın sıklıkla yer verilmesi kök değerler arasında herhangi bir ayrışmanın önüne geçecek olup kök değerlerin hepsinin eşit oranda önemli olduğu vurgusunun yansıtılması sağlanabilir. Kuş vd. (2013) yaptıkları çalışmada değerlerin ders materyallerine düzenli ve tutarlı yansıtılmasının gerektiğini belirtmiştir. Diğer taraftan Aslan vd. (2019), Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2018), Çetinkaya ve Metin (2018), Ecerkale ve Bayrak (2018), Eken ve Öksüz (2019), Erbaş (2021), Güzel (2013), Hatay Uçar (2019), Kahya (2018), Kuş vd. (2013), Kuzucu (2018), Külünkoğlu (2010), Özkan (2017) yaptıkları çalışmalarda da dürüstlük, sabır, adalet değerlerine ders kitaplarında daha az yer verildiği belirtilirken Aydın ve Aran (2020), Aslan (2019) ve Akbulut vd. (2022) yaptıkları çalışmada ders kitaplarında adalet değerine dair herhangi bir vurgunun yapılmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarına sınıf bazında bakıldığında en fazla kök değere 5. sınıf ders kitabında yer verilmiş olup sınıf kademesi arttıkça ders kitabında yer verilen değerlerin ters orantılı biçimde azaldığı tespit edilmiştir. En az kök değere 8. sınıf ders kitabında yer verilmiştir. Buradan hareketle öğrencilere değerlerin küçük yaşlarda kazandırılması önemlidir. Bu ekseninde ders kitaplarında 5 ve 6. sınıf ders kitaplarında daha fazla yer verilmesinin nedeninin öğrencilerin küçük yaşlarda değerler konusunda dikkat çekilerek konuyla ilgili kazanım sağlama amacından kaynaklı olabilir. Diğer taraftan sınıf düzeyi ilerledikçe kazanım sayısında artış ve bu nedenle kök değerlerin daha az yer almasının nedeni olarak kabul edilebilir. 5, 6 ve 8. sınıf ortaokul ders kitaplarında en fazla yer verilen kök değer sırasıyla sorumluluk, öz denetim, vatanseverlik ve sevgi değeri gelmektedir. 7. sınıf ortaokul

ders kitabında ise en fazla öz denetim kök değeri olurken akabinde gelen kök değeri ise sorumluluk olmuştur. Sayın vd. (2019) ve Karaca ve Uzunkol (2019) ders kitaplarında yaptığı çalışmalarda ders kitaplarında en fazla yer verilen kök değerinin öz denetim olduğunu belirlemişlerdir.

Ortaokul fen bilimleri ders kitabında değerlere en fazla konu anlatımı yapılan metin bölümlerinde belirtilmeye çalışılmış olup daha sonra görseller aracılığıyla ders kitaplarında bulunurken en az etkinlik kısımlarında ve ölçme değerlendirme bölümlerinde yer verilmiştir. Ders kitaplarında görsel unsurların ana amacı öğrencilerin ilgisini çekmek, bilgilerin kalıcılığını sağlayarak daha kolay hatırlanması sağlamak ve kavramalarını sağlamaya yöneliktir (İlhan & Yazar, 2021). Dolayısıyla ders kitaplarında daha çok görseller kullanılarak değerlere dikkat çekilip farkındalık oluşturulabilir. Ayrıca etkinliklerin, deneylerin çok sık kullanıldığı yaparak-yaşayarak öğrenmenin, farklı öğretim yöntem ve teknikler kullanılarak daha kalıcı öğrenmelerin sağlanabileceği fen bilimleri dersinde etkinlik bakımından değerlerin sayısı düşündürücüdür. Öğrencilerin birbirleriyle yardımlaşarak, iş birliği içinde çalışarak ve karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı etkinlikler planlanıp uygulanabilir. Diğer taraftan ders kitaplarında ölçme değerlendirme bölümlerinde neredeyse yok denecek kadar az sayıda değerlere yer verilmiş olup genellikle kısa ve bilgi düzeyinde sorular mevcuttur. Öğrenciler soruları çözerken ders kitabının konu anlatımı yapan bölümlere oranla daha dikkatli olabileceği düşünülecek olursa bu bölümlerde de değerlere yönelik sorular verilmesi uygun olacaktır. Ayrıca metin ve görseller aracılığıyla daha az yer verilen değerlerin daha fazla önemsenmesi ve ders kitaplarına yansıtılması gerekmektedir (Karacan, 2018; Öztürk & Özkan, 2018). Sınıf bazında ders kitaplarında kök değerlerin yer verilmiş şekli ise 5 ve 6. sınıf ders kitaplarında en fazla konu anlatımı yapılan metin bölümlerinde vurgu yapılmış olup daha sonra görsellerle değerlere değinilmiştir. Bu sonuç alan yazında ders kitaplarında değerlerin daha çok metinler aracılığıyla verildiğini tespit eden çalışmalarla örtüşmektedir (Güçlü, 2019; Güzel, 2013; Hatay Uçar, 2019; Erbaş, 2021). 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında ise kök değerlere en fazla görseller aracılığıyla yer verilmiş olup daha sonra metin bölümlerinde yer bulmuştur. Topkaya (2011), Özkan (2017) ve Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2018) yaptıkları çalışmalarda ders kitaplarında değerlere en fazla görseller aracılığıyla verildiğini tespit etmişlerdir. Görüldüğü değerlerin verilmiş şekli itibariyle farklı derslere ait ders kitaplarında bir uyum ve bütünlük yoktur. Diğer önemli bir sonuç ise etkinlik ve ölçme değerlendirme bölümlerde değerlere çok az yer verilmiştir. Değerlere ders kitabında bulunan etkinlikler kapsamında vurgu yapılan yerler en fazla 5. sınıf ders kitabında mevcutken 6 ve 8. sınıf ders kitabında hiçbir etkinlikte değerlere vurgu yapılmadığı belirlenmiş olup 7. sınıf ders kitabında sadece bir yerde etkinlik içerisinde değere vurgu yapılmıştır. Ölçme değerlendirme bölümlerinde ise 5 ve 6. sınıf fen bilimleri ders kitaplarında sadece bir yerde değere vurgu yapılırken 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında ölçme değerlendirme etkinliklerinin hiçbirinde herhangi bir değere vurgu yapılmadığı belirlenmiştir.

Kök değerler, ders kitaplarında bulunan toplam 28 ünite ve öğrenme alanının 25'inde yer verilirken üniteleri oluşturan 83 konu başlığından ise 51'inde kök değerlere yer verilmiştir. Sınıf kademesi arttıkça kök değerlerin yer aldığı konuların sayısı azalmaktadır. En fazla 5. sınıf ders kitabında bulunan konularda kök değerlere yer verilirken en az 8. sınıf ders kitabındaki konularda kök değerlere yer verilmiştir. Diğer taraftan kök değerlerin bulunma yoğunluğu bakımından en fazla 5, 6 ve 8. sınıf ders kitaplarının 6. ünitesini kapsayan "Canlılar ve Yaşam" öğrenme alanında bulunduğu belirlenmiş olup 7. sınıf ders kitabında ise en fazla 4. ünitesini kapsayan "Fiziksel Olaylar" öğrenme alanında bulunduğu tespit edilmiş olup daha sonra ise "Canlılar ve Yaşam" öğrenme alanı gelmektedir. "Canlılar ve Yaşam" öğrenme alanında değerlere daha fazla yer verilmesinin amacı öğrencilerin birey ve doğa arasındaki uyumun ve etkileşimin önemini kavratmaya yönelik olabilir.

Kök değerlerin üniteler, öğrenme alanları ve konular arasındaki dağılımları ve değinilme sayılarında ise sadece 5. sınıf fen bilimleri ders kitabında tüm ünitelerinde ve konularının birçoğunda belirli sayıda kök değerlerin bulunduğu 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında ise kök

değerlerin üniteler ve konular arasındaki dağılımlarının tutarlı ve planlı olmadığı belirlenmiştir. Diğer bir önemli sonuç ise tüm ders kitaplarında gerek üniteler arasında gerekse konular arasında kök değerlerin bulunma yoğunluğuna dair tutarlılık ve özenin olmadığı belirlenmiştir. Öğretim programlarında belirtilen kök değerlerin ders kitaplarından sağlıklı, planlı ve özenli yansımaları olmadığına dair farklı derslere ait ders kitaplarını inceleyen ve aynı sonuçlara ulaşan çalışmalar mevcuttur (Calp, 2006; Ecerkale & Bayrak, 2018; Erbaş, 2021; Güçlü, 2019; Kahya, 2018; Mindivanlı & Aktaş, 2011; Sezer, 2005; Şen, 2008).

ÖNERİLER

Ders kitapları öğretim programının içeriğini yansıtarak öğrenciler bilgi, beceri ve değerler konusunda geliştirmelidir. Bu ekseninde ders kitapları tasarlanarak kök değerler kapsamında ayrıca incelenmeye alınıp revize edilmelidir. Ders kitaplarında değerler eğitime dikkat çeken görsellere ve anlatımlara yer verilerek bunların gerek üniteler arasında gerekse konular arasındaki yoğunlukları planlı ve düzenli olmalıdır. Ders kitaplarında nicelik olarak daha fazla kök değerlere yer verilmelidir. Bu değerlerin her kademedeki okutulan ders kitabı içerisinde dağılımı yapılırken belli bir planlama ve tutarlılık doğrultusunda yapılmalıdır. Kök değerlerin üniteler, konular, etkinlikler ve ölçme değerlendirme bölümlerinde dağılımının daha dengeli ve orantılı olarak yer verilmesi sağlanmalıdır. Bu doğrultuda farklı kademelerdeki ders kitapları arasındaki kök değerlerin yayılımında uyumlu ve orantılı dağılım gözetilmelidir. Ders kitaplarında sadece konu anlatımı ve görsellerle değil içerdiği farklı öğretim yöntem ve teknikler içeren etkinlikler içeren, empatik gelişimini destekleyen, rol oynama (drama), poster çalışması gibi etkinliklerinde yer aldığı bölümlerle birlikte alternatif ölçme değerlendirme alanlarında değerlere yer verilebilir. Bu sayede kitabın bir bütün olarak homojen bir şekilde değerlere sahip olmasını sağlayacaktır. Fen bilimleri dersinde etkinlikler planlanırken öğrencilerin grupla, işbirliği ve yardımlaşarak etkinliği her aşamasında bir arada olmaları değerlerin yansıtılması ve içselleştirilmesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ağca, C. & Meydan, H. (2022). Yedinci sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerlerin öğretimi açısından incelenmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 94-116.
- Akbulut, S., Üzümlü, B. & Pesen, A. (2022). İngilizce dersi öğretim programında belirtilen temel değerler çerçevesinde 5. sınıf İngilizce dersi kitaplarının incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(43), 528-565.
- Akdemir, E. & Atasoy, D. E. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu fen bilimleri 7. sınıf ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Aktan, O. & Padem, S. (2013). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Avrasya Öğretim Dergisi*, 1(2), 44-55.
- Akter, S., Arslan, H. B. & Şimşek, M. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu fen bilimleri 5. sınıf ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Alabaş, R. (2020). Bilim insanı Dr. Mustafa Eski'ye armağan: Eğitime adanmış bir ömür. H. Yolcu ve S. Oğuz-Haçat (Ed.), *Değerler açısından ilköğretim ve ortaokul öğretim programları içinde* (s. 453-474). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alpar, M. (2013). Yabancı dil öğretiminde kültürel unsurların önemi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(1), 95-106.

- Altheide, D. L., & Schneider, B. (1996). Process of qualitative document analysis. *Qualitative media analysis*, 2, 39-74.
- Aslan, H. İ. (2019). *Ortaokul İngilizce ders kitaplarındaki değerler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Aslan, H. İ., Keskin, S. C. & Önder, S. (2019). Ortaokul 6. sınıf İngilizce ders kitaplarında yer verilen değerler. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 355-371.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aybek, B., & Aslan, S. (2019). The predictive power of the pre-service teachers' self-efficacy beliefs upon their preparedness to teach. *International Education Studies*, 12(9), 27-33.
- Aydemir, H. & Özel, A. (2017). Türkçe dersinde kullanılan kitapların değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 12(6), 77-88.
- Aydın, A. Z. & Aran, Ö. C. (2020). Ortaokul İngilizce ders kitaplarında evrensel değerlerin incelenmesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 733-751.
- Ayvacı, H. Ş. (2019). *İlkokulda temel fen bilimleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balgamış, E. & Baloğlu, M. (2005). Lise öğrencilerinin matematik başarıları ile düşünme stilleri arasındaki ilişki. *XI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı* içinde (s. 28-30). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bogdan, R., & Biklen, S. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn & Bacon.
- Braus, J., & Wood, D. (1993). *Environmental education in the schools: creating a program that Works!*. Washington: North American Association for Environmental Education.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Calp, Ş. (2006). *Üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili soru ve etkinliklerin 1981 ve 2005 tarihli Türkçe programlarında yer alan davranışlar ile kazanımlara uygunluğunun karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Candan, D. G. & Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Ceran, D. (2018). *Edebî metinlerde değer öğretimi. Öğretmenliğin meslekî değerleri ve etik*. Anı Yayıncılık.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Los Angeles, CA: Sage.
- Coşkun, H. & Derse, G. E. (2021). Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 9-35.
- Çakan, Z. & Karateke, T. (2021). Ortaokulda okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 393-415.

- Çelikkaya, T. & Kürümlüoğlu, M. (2018). Yeni sosyal bilgiler programında 4. ve 5. sınıfta kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin kazanımların içeriğe yansımaları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(36), 7-38.
- Çetinkaya, S. & Metin, U. (2018). *Değerler eğitimi açısından 2017 - 2018 eğitim oğretim döneminde kullanılan 2. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının incelenmesi*. H. Adıyaman (Yay. Haz.). III. Uluslar Arası Türk Coğrafyası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı içinde (s. 318-328). Academia.
- Değirmenci Toraman, K. & Memişoğlu, H. (2022). Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki edebi ürün ve görsellerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(2), 198-217.
- Demir, K. & Demirhan İşcan, C. (2007). Hayat bilgisi dersinde değerler ve değerler eğitimi. 1. *Ulusal İlköğretim Kongresi*, 15(17), 1-15.
- Demiralı, S. & Alkan, B. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu fen bilimleri 6. sınıf ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Deniz, K. ve Karagl, E. (2018). Değerler eğitimi ortaokul Türkçe dersleri. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 244-255.
- Dilmaç, B. & Ekşi, H. (2007). Değerler eğitiminde temel tartişmalar ve temel yaklaşımlar. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14(11), 21-29.
- Doğan, B. & Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Ecerkale, N. & Bayrak, . (2018). Türkçe 7. sınıf ders kitabındaki metinlerin değerler bağlamında incelenmesi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 277-287.
- Eken, N. T. & ksz, H. İ. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikye edici metinlerin türkçe dersi oğretim programındaki kök değerler bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401.
- Eker, C. & nl, S. (2020). Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *The Journal of International Education Science*, 25(7), 71-88.
- Ekşi, A. (2003). Gözden geçirme: Beş kitada geç sorunları. *ocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10(2), 78-87.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir barındırılmasında: Karakter programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler oğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 23-40.
- Erol, G. (2010). *Asit baz konusunun çoklu yazma etkinlikleri ve yaparak yazarak bilim oğrenme metodu kullanılarak oğretilmesinin değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2003). Observation and interviewing. *How to design and evaluate research in education*, 5, 455-463.
- Genç, S. (2018). Görsel sanatlar eğitiminde kök değerler. *Turkish Studies*, 13(11), 543-560.

- Gömlüksiz, M. N. (2007). An evaluation of engineering students' perceptions towards the English language teaching-learning environment at engineering faculties in Turkey: The case of Firat, Ataturk, Inonu and Dicle Universities. *World Transactions on Engineering and Technology Education*, 6(1), 91-95.
- Güçlü, H. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Gül, M. (2017). Türkçe ders kitabındaki metinlerin (5. sınıf) değerler eğitimi yaklaşımıyla incelenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 1(1), 59-78.
- Gül, S. & Maviş Sevim, F. Ö. (2021). 5. sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerler ve İngilizce öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Journal of Values Education*, 19(42), 187-226.
- Güven, S. (1999). *Toplum bilim*. Ezgi Kitabevi.
- Güzel, D. (2013). *3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Hatay Uçar, F. (2019). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında değerler eğitimi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Herdem, K. & Çinici, A. (2021). Fen bilimleri dersi konularıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi etkinliklerinin ünlü değer gelişimine etkisi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 114-138.
- İlhan, E. & Yazar, İ. (2021). Temel eğitim Türkçe ders kitaplarındaki metin-görsel ilişkilerinin görsel tasarım unsurları bağlamında incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 744-763.
- Jones, T. M. (2009). Framing the framework: Discourses in Australia's national values education policy. *Educational Research for Policy and Practice*, 8, 35-57.
- Kağan, M. (2020). *Değerlerin tanımı ve sınıflandırılması*. M. Kağan ve N. Yılmaz (Ed.), Karakter ve değer eğitimi içinde (s. 29-41). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kahya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Karaca, D. & Uzunkol, E. (2019). İlkokul matematik ders kitaplarının içerdiği değerler bakımından incelenmesi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 5(2), 55-71.
- Karacan, H. (2018). Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin analizi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(1), 1-10.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi (Muğla ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi.
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş. & Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 657-669.
- Kılcan, T. (2020). Ortaokul ve imam hatip ortaokulları matematik ders kitaplarında yer alan kök değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 248-266.

- Kızılçaoğlu, A. (2003). Ortaöğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 19-33.
- Kochanska, G. (1994). Beyond cognition: expanding the search for the early roots of internalization and conscience. *Developmental Psychology*, 30, 20-22.
- Koh, K. T., Camiré, M., Lim Regina, S. H., & Soon, W. S. (2017). Implementation of a values training program in physical education and sport: a follow-up study. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 22(2), 197-211.
- Köksal, M. (2021). *Ortaokul matematik ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis: Some common misconception and recommendations. *Human Communication Research*, 30, 411-33.
- Kunduroğlu, T. (2010). *4. sınıf fen ve teknoloji dersi öğretim programıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kuş, Z., Merey, Z. & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.
- Kuzucu, C. (2018). *İlkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ile sosyal bilgiler ders kitaplarının temel insani değerler açısından karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Küçükşen, K. & Budak, H. (2017). Lise öğrencilerinin sosyal değer tercihlerinin küresel sosyal sorumluluk düzeylerine etkisi. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 6(3), 1813-1826.
- Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim birinci kademe türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Laçın-Şimşek, C. (2004). Fen bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarına göre çevre eğitiminde etik ve estetik değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(7-8), 127-146.
- Lickona, T. (2009). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. Bantam.
- Meydan, E. (2021). Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe ders kitaplarındaki edebi metinlerin değerler eğitimi açısından yeterliliği üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 23-36.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2005). *İlköğretim Fen ve Teknoloji Programı* (6-8. sınıf). Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). *Fen bilimleri öğretim programı* (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı. Devlet Kitapları Basım Evi.
- Milli Eğitim Bakanlığı-Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [MEB-TTKB], (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*.
- Minaz, M. B. (2018). Okul müdürlerinin etik liderlik özelliklerini belirlemeye yönelik ölçek geliştirilme çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 767-785.

- Mindivanli, E. & Aktaş, E. (2011). Sosyal bilgiler 6. sınıf müfredatında yer alan milli ve evrensel değerler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 79-85.
- Nazıroğlu, B. & Göksu, M. Z. (2018). İmam hatip ortaokulunun gözüyle vatanseverlik. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 211-230.
- Özay Köse, E. & Gül, Ş. (2020). Ortaöğretim 9. ve 10. sınıf biyoloji ders kitaplarında yer alan değerler. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 35-45.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik testler* (3. Baskı). PDREM.
- Özkan, Z. S. (2017). *Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi.
- Öztürk, T. ve Özkan, Z. S. (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Journal of Qualitative Research in Education*, 6(1), 172-204.
- Sanchez, T. R. (1998). Using stories about heroes to teach values. *ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education*.
- Sayın, V., Orbay, K. & Altunay-Şam, E. (2019). 5. Sınıf matematik ders kitabının değerlerimiz açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (özel sayı), 161-171.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M., & Dündar, H. (2014). Tendencies of the researches published in education and science journal: Content analysis. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 428-449.
- Sezer, Ö. (2005). *İlköğretim 1. kademe Türkçe ders kitaplarında değerlerin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. Sınıf türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Şahin, Ö. & Başgöl, M. (2019). Ortaokul matematik ders kitaplarında sosyal değerler. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 90-104.
- Şahin, Ö. & Başgöl, M. (2019). Türkiye’de matematik ders kitaplarına yönelik yapılan araştırmalardaki eğilimler. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 13(1), 328-358.
- Şahin, T. & Ersoy, F. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1535-1558.
- Şen, Ü. (2008). 6. Sınıf türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmiş olduğu değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Şimşek, C. L. (2004). Fen bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarına göre çevre eğitiminde etik ve estetik değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(7), 127-146.
- Tarhan, N. (2011). *Güzel insan modeli*. Timaş.
- Topkaya, Y. (2011). *Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin ders kitaplarına yansımaları düzeylerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Veugelers, W., & Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching*, 9(4), 377-389.
- Yaman, H., Taflan, S. & Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.

- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(7), 849-858.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (8. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Mutlubaş, S. (2021). *Beşinci sınıf matematik ders kitaplarındaki temsillerin öğretim programındaki kök değerler bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Yiğit, E. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu fen bilimleri 8. sınıf ders kitabı*. Adım Adım Matbaa.
- Yinilmez Akagündüz, S. (2017). Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze ders kitaplarında ahlak eğitimi. *CTAD: Journal of Modern Turkish History Studies*, 13(26), 149-180.
- Zengin, M. & Gümüşay, İ. (2020). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri doğrultusunda bibliyografik bir çalışma (1982-2019). *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 9, 117-186.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The values of human beings and the effort to make sense of life with these values are among the most important features that distinguish human beings from other beings (Küçükşen & Budak, 2017). Values are shared ideas, goals and basic moral principles that are necessary for the existence, harmony, functioning and continuation of a social group or society and accepted by the majority of its members (Özgüven, 1999). In order for children to live together with the society, it is important to instil values in them from an early age (Atabey, 2014). Values education is a process that starts at home with the family and changes through interaction with the social environment. It can be said that in some cases the family and in some cases schools and teachers have a primary role in learning values (Aslan & Aybek, 2019). Developing skilled people to maintain social order and run social systems is the most fundamental basis for the education system (Minaz, 2018). The Ministry of National Education, which aims to raise morally and intellectually balanced individuals with an updated curriculum that has been implemented since the 2018-2019 academic year, has developed a cross-programme approach to values education. It created and implemented the concept of "root value" in the Science curriculum. The 10 root values listed as "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and usefulness" are included in each course curriculum and not only in a certain subject but also in a way to cover the textbook as a whole (MEB, 2018). In line with the renewed science curriculum of the Ministry of National Education, Board of Education in 2018, the core values included in the 4 science textbooks approved to be taught in the middle school 5th, 6th, 7th and 8th grade science course in the 2022-2023 academic year were examined.

Methods

In this study, document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used. It is the analysis of written materials containing the subject, situation and concepts to be researched (Altheide, 1996; Yıldırım & Şimşek, 2008). The study group consists of one 5th grade science textbook, one 6th grade science textbook, one 7th grade science textbook, and one 8th grade science textbook, which were taught in the 2022-2023 academic

year and decided to be taught for 5 years from the date of approval by the relevant institutions. In the axis of the aims of the research, descriptive analysis technique, which is one of the data analysis methods, was applied to secondary school science textbooks. In descriptive analysis, data are summarised and interpreted on the basis of predefined themes (Yıldırım & Şimşek, 2011). It is a systematic approach to interpreting research findings on a specific topic by organising them in a way that the reader can understand (Selçuk et al., 2014).

Results

It was determined that values were emphasised in a total of 158 places in secondary school textbooks. Among the values, responsibility, self-control, patriotism and love were the most emphasised values, while justice was not emphasised at all. It was concluded that the values of honesty, respect, friendship, patience and benevolence were emphasised very little. When we look at the middle school science textbooks on the basis of grade, it was found that the 5th grade textbook included the most root values and the values included in the textbook decreased inversely proportionally as the grade level increased. The least root value was included in the 8th grade textbook. In 5th, 6th and 8th grade middle school textbooks, the most common root values are responsibility, self-control, patriotism and love, respectively. In the 7th grade middle school textbook, self-control was the most common root value, followed by responsibility. In the middle school science textbook, the values were tried to be mentioned mostly in the text sections where the subject was explained, then they were included through visuals, and the least in the activity and measurement and evaluation sections. Root values are included in 25 of the 28 units and learning areas in the textbooks, while root values are included in 51 of the 83 topics that make up the units. As the grade level increases, the number of topics in which root values are included decreases. While root values were included in the subjects in the 5th grade textbook the most, root values were included in the subjects in the 8th grade textbook the least. On the other hand, in terms of the intensity of the presence of root values, it was determined that they were mostly found in the learning area of "Living Things and Life" covering the 6th unit of the 5th, 6th and 8th grade textbooks, and in the 7th grade textbook, it was determined that they were mostly found in the learning area of "Physical Phenomena" covering the 4th unit, followed by the learning area of "Living Things and Life".

Discussion and Conclusion

Textbooks should reflect the content of the curriculum and develop students' knowledge, skills and values. Textbooks should be designed on this axis and should be examined and revised within the scope of root values. Textbooks should include visuals and narratives that draw attention to values education, and their intensity should be planned and organized both between units and between subjects. Textbooks should include more root values in terms of quantity. The distribution of these values in textbooks at all levels should be done in line with a certain planning and consistency. The distribution of root values in units, subjects, activities and assessment and evaluation sections should be more balanced and proportionate.